

דפי מידע בנושאי שוק העבודה

מי נעזרת בעוזרת?

אגט קראוס אסנת פיכטלברג

פרסום דפי המידע נועד:

א. ליצור באופן שוטף את "סביבת המידע" בנושאי שוק העבודה בכלל, ובנושאים הקשורים לתחומי אחריות המשרד בפרט.

ב. לשמש חיישן לאיתור נושאים שיפותחו בבוא העת לסקירות, מחקרים וכתבי עמדה.

כתיבת דפי המידע תתבסס בעיקר על מערכים סטטיסטיים ייעודיים שפותחו ברשות וקבצי נתונים של ספקים הייצוניים למשרד. הדגש בדפי המידע יושם על הבחרה פשוטה וקצרה של הנתונים מבלי להיכנס לניתוח מעמיק של החומר.

דצמבר 2005

1. מי נעזרת בעוזרת?
2. עבודת נוער בישראל בעשורים האחרונים, 1980 – 2004, דצמבר 2005
3. למידה לאורך החיים: קורסים והכשרות מקצועיות, אפריל 2005
4. עובדים זרים ללא היתר שנעצרו וגורשו מישראל בשנים 2003 ו-2004
5. היתרים לילדים עובדים בפרסומות ובהופעות 2000 – 2003, נובמבר 2004
6. השתתפות נשים ערביות בכח העבודה בעשור האחרון, יוני 2004
7. וותק וניידות תעסוקתית בעבודה, אפריל 2004
8. חופשת לידה והשתלבות בעבודה, מרץ 2004
9. מי שואפת להיות מנהלת, יולי 2003
10. פיטורי נשים בהריון ובמהלך טיפולי פוריות, יוני 2003
11. הטרדה מינית בצבא, דיווחי נשים לאחר שיחרורן, אפריל 2003
12. עובדים זרים שגורשו מישראל בשנת 2002, אפריל 2003
13. הטרדה מינית בעבודה בקרב נשים יהודיות בגילאי 20-45, ינואר 2003
14. היעדרות נשים עובדות בהריון והפגיעה בקידומן, מרץ 2003
15. גם שכיר וגם עצמאי, ינואר 2003
16. הנפילים מהעבודה עובדים חדשים או ותיקים?, ינואר 2003
17. פערי אבטלה – מה השתנה? יישובי פיתוח בהשוואה למרכז הארץ, אוקטובר 2002
18. אמהות רווקות – דיוקן 2000, ספטמבר 2002
19. מצבם התעסוקתי של מובטלים שנתיים מסיום ההכשרה המקצועית, אוגוסט 2002
20. גיל פרישה לפנסיה – העדפותיהן של נשים, 60 או 65?, אוגוסט 2002
21. אמהות יוצאות לעבודה, ולאן הילדים?, אוגוסט 2002
22. עבודה חלקית לא תמיד מרצון, ינואר 2002
23. מובטלים המבקשים להקים עסק, יולי 2002
24. פערים בין נשים לגברים בהשתתפות בכח העבודה השוואה בינלאומית, יוני 2002
25. עובדות זרות שנכנסו לישראל בהיתר במהלך השנים האחרונות, יוני 2002
26. חיפוש מול מציאת מקום עבודה של בוגרי הכשרה מקצועית, יוני 2002
27. עובדים זרים ללא היתר שגורשו מישראל בשנת 2001, מאי 2002
28. שוק ה- CALL CENTER בישראל, מאי 2002
עיצוב ועריכה גרפית: עידית מרדכי
עיבודים סטטיסטיים: רונית הריס

עיקרי ממצאים

היקף ההעסקה של עוזרת בית¹ ומאפייניה

- 16.4% מהנשים² מעסיקות עוזרת בית.
- מבין הנשים המעסיקות עוזרת בית 22.9% מעסיקות פעם בשבועיים, 57.8% מעסיקות בתדירות של פעם בשבוע, 10.3% מעסיקות בתדירות העולה על פעמיים בשבוע. 9.0% מעסיקות עוזרת לעיתים רחוקות (פחות מפעם בשבועיים).
- עוזרת הבית עובדת בממוצע 4.4 שעות בכל פעם.

מאפייני נשים יהודיות המעסיקות עוזרת בית

- ככל שעולה רמת ההשכלה של האישה עולה שיעור ההעסקה של עוזרות בית. מספר שנות הלימוד הממוצע של נשים המעסיקות עזרה עומד על 15.1 שנות לימוד בהשוואה ל- 13.5 שנות לימוד בקרב נשים שאינן מעסיקות עוזרות.
- 91% מכלל הנשים המעסיקות עוזרת בית נשואות ויש להן 3 ילדים בממוצע.
- למעלה מ- 60% מבין הנשים המעסיקות עוזרת בית מתגוררות במחוז תל-אביב והמרכז.
- 65.3% מכלל הנשים אשר מעסיקות עוזרת בית הן חילוניות. אך בניגוד לצפוי, חלק לא מבוטל מבין הנשים שמעסיקות עוזרת הן נשים חרדיות, 12.8%.
- 62.8% מהנשים שמעסיקות עוזרת בית, עובדות בעיסוקים בעלי יוקרה גבוהה (אקדמי, ניהולי ומשלח יד חופשי).
- ככל שעולה רמת השכר, גדל חלקן של המעסיקות עוזרת בית בתוך כל קבוצת שכר. שכר הנטו הממוצע של הנשים המעסיקות עוזרת בית עמד על 4,759 ש"ח לחודש בהשוואה לשכר ממוצע של 3,374 ש"ח לחודש של הנשים שאינן מעסיקות עוזרת.

רקע

חלוקת התפקידים המסורתית בין נשים לגברים מותירה את הטיפול בעבודות הבית באחריותן של הנשים, כחלק מהטיפול במשפחה, ואת הפרנסה - כתחום המצוי באחריותם של הגברים. בחברה המסורתית, נשים ונערות לא נהגו לעבוד מחוץ לבית בשכר. הן עסקו בעיקר בעבודות הבית, שהוגדרו כ"לא יצרניות" ולכן לא תוגמלו בשכר עבורן.

עם כניסתן של נשים לשוק העבודה ניתן היה לשרר כי חלוקת העבודה המגדרית בבית תשתנה, אך נראה כי שינוי זה מתרחש כהליך איטי. שכן על אף כניסתן של נשים לשוק העבודה, מחקרים מראים שחלוקת התפקידים המגדרית הפנים-משפחתית לא השתנתה מהותית, בין אם הנשים עובדות בשכר מחוץ לבית או אם הן עובדות במשק הבית בלבד, הן עדיין נושאות באחריות העיקרית לטיפול במשפחה ולתחזוקת הבית. מצב זה מאפיין את כל המדינות המפותחות וביניהן גם את החברה בישראל. אולם, כיום הזמן המוקדש לטיפול בבני המשפחה ולביצוע עבודות הבית הצטמצם הודות להתפתחויות טכנולוגיות הכוללות בין היתר: שימוש במכשור חשמלי, קניית מזון מוכן וקניית שירותים לסיוע בניהול משק הבית. שירותים אלו כוללים גם העסקת עזרה בבית בתשלום³.

מגוון סיבות מביא נשים להעסיק עזרה בבית בתשלום. העסקה זו משמשת בראש ובראשונה תחליף לנוכחות אשה/אם בבית, ומאפשרת לנשים לצאת לעבודה מחוץ לבית, סיבה נוספת: הרצון להקל על "סדר היום הכפול" של הנשים העובדות, באשר העסקת עזרה בתשלום מאפשרת להן לפנות את הזמן שנותר לאחר העבודה מחוץ לבית ל"זמן איכות" בקרב המשפחה, מרכיב הנתפס כתורם להתפתחות הילדים.

מחקרים מלמדים שזוגות צעירים מעסיקים עזרה בתשלום לאחר לידת הילד הראשון כדי להימנע מעימותים (ביניהם) לגבי סדרי הביצוע וחלוקת הנטל בעבודות הבית. סיבה נוספת נעוצה בכך שהעסקת עוזרת במשק הבית הפכה ל"סמל סטטוס", המעיד על מעמד חברתי כמבטא רמה גבוהה של יכולת כלכלית הבאה לביטוי ברמה הגבוהה של תחזוקת הבית. כמו כן, עובדי הניקיון נדרשים לעיתים לעמוד בסטנדרטים העולים על אלו של המעסיקים במידה והם היו מבצעים את עבודות הבית בעצמם⁴.

1) המונח 'עוזרת בית' מציין עזרה בתשלום במשק בית, ומקביל למשלח היד 910 – 'עובדי ניקיון בבתי פרטיים' בהתאם להגדרות הלמ"ס. הנתונים אינם כוללים עזרה שלא בתשלום ואינם כוללים עזרה של עובדי סיעוד או מטפלות בילדים, שחלק מעבודתם הוא ניקיון ותחזוקת הבית.

2) נשים בגילאי 20-45 הגרות במשק בית עצמאי. ראה הסברים לגבי חתך האוכלוסייה ברקע להלן.

3) פוגל-ביז'אווי, ס. (1999), "משפחות בישראל: בין משפחתיות לפוסט-מודרניות", בתוך: רוזן, ד. (עורך), מין מגדר, פוליטיקה. תל-אביב: קו-אדום, הקיבוץ המאוחד.

4) Anderson, B. (2001), "Just Another Job? Paying for Domestic Work", *Gender and Development*.

vol. 9(1), 25-33.

מגמות בהעסקת עובדים חיצוניים בעבודות משק הבית בארה"ב⁸ – נתונים משוויים

14-18 אחוז ממשקי הבית בארה"ב העסיקו עובדים חיצוניים לניקוי הבית בשנת 1999, ושיעורם עולה במהירות. בין 1995 ל-1999 מדווחת עלייה של 53 אחוז במספר משקי הבית ששכרו מנקה או שירות ניקיון פעם בחודש ומעלה. על-פי נתונים שנאספו בארה"ב ב-1998 היו 550,000 עובדי בית, עלייה של 10% מאז 1996.

הרכב כח העבודה במשק הבית אינו קבוע, והוא משתנה בד בבד עם השינויים שחלים בהזדמנויות העומדות בפני חבריהן של קבוצות אתניות שונות. מבין המנקות ועוזרות במשקי בית פרטיים שאיתרה הלשכה לסטטיסטיקת עבודה ב-1998, 36.8% היו היספאניות, 15.8% שחורות ו-44.7% לבנות ממוצא אנגלו-סקסי.

בארה"ב נמצא כי הכנסתן החיצונית של מנקות ועוזרות במשקי בית פרטיים, אשר עובדות במשרה מלאה, עמדה ב-1998 על \$223 לשבוע – \$23 לשבוע מתחת לקו העוני עבור משפחה בת 3 נפשות.

בארה"ב 20-25% מענף ניקוי הבתים נשלט על ידי חברות לשירותי ניקיון לאומיים ואפילו בינלאומיים, שהוקמו כולן בשנות השבעים. חברות אלה מדווחות על גידול של בין 15-25% מידי שנה בסוף שנות התשעים.

החברות מנהלות יחסי עובד-מעביד עם העובדים, ומסכמות את תנאי העבודה עם הלקוחות, ואילו הלקוחות אינם באים כלל במגע עם העובדות עצמן.

יש להדגיש כי הדיווח על העסקת עובדי משק בית והדיווח על עבודה במשק בית הוא דיווח חלקי בלבד, שכן חלק גדול ממערכת העסקה זו מתבצע בחשאי, באמצעות עובדים זרים השוהים ללא היתר שהמעסיקים אינם מדווחים עליהם, ועל כן הנתונים שפורטו לעיל לוקים בחסר.

הגדרת גבולות התפקיד של עוזרת הבית - גבולות התפקיד של עוזרת הבית המועסקת בתשלום אינם מוגדרים באופן ברור וחד משמעי. עבודות משק הבית כוללות מטלות רבות, בהן טיפול בבני המשפחה, ילדים או בוגרים שזקוקים לטיפול, בישול, ניקיון ועוד. הקושי בהגדרת התפקיד נובע מהשילוב הקיים בין המטלות השונות, למשל, מטפלת בילדים יכולה להידרש גם לכבס ולבשל, כחלק ממילוי תפקידה.

בחברות מודרניות וביניהן החברה הישראלית, האשה היא האחראית העיקרית על תחזוקת הבית, בשל כך היא זו השוכרת והמעסיקה את העזרה בתשלום. רוב המועסקים בעבודות עזרה אלו הן נשים. כך הופך פלח זה של שוק העבודה, לזירת המפגש בין נשים ממעמד הביניים, לרוב משכילות ובעלות מקצוע שהן המעסיקות, לבין נשים ממעמד נמוך, חסרות מקצוע ובעלות השכלה נמוכה, שהן המועסקות. בישראל, מפגש זה מתקיים בדרך כלל בין נשים ישראליות וותיקות לבין נשים ערביות, עולות חדשות או עובדות זרות ללא היתר.

אופי העיסוק של המועסקים בעבודות משק בית

מאפייני המועסקים בעבודות משק הבית משפיעים על דפוס התעסוקה, הוותק במשלח היד, אופי העיסוק ומידת היוקרה הצמודה לו וכמובן גם על רמת השכר.

מחקרים בעולם מצאו הבדלים בין קבוצות שונות המועסקות בעבודות משק בית. הבדלים אלו מושפעים ממשתנים של גיל, השכלה ומיגדר. נשים מבוגרות המועסקות בעבודות משק בית בתשלום עושות זאת כפרנסה קבועה במשרה מלאה. העיסוק בעבודות משק בית בקרב נשים צעירות בתקופת לימודיהן, מוגדר על ידן מראש כעיסוק זמני, ולכן מאופיין בחלקיות משרה, ובארעיות של תקופת ההעסקה. עם תום לימודיהן הן עוזבות את עבודת משק הבית ומתקדמות לתפקידים בעלי יוקרה חברתית גבוהה יותר, בהתאם להשכלה שרכשו. גברים העוסקים בעבודות ניקיון לרוב באים ממדינות לא מפותחות (שהן המקור הרווח לעובדים זרים), עובדים אלו נוהגים לעבוד בצמדים – ביחד עם נשותיהם, ונוהגים לשלב את עבודתם במשק הבית עם עבודות ניקיון ותחזוקה שלא במשקי בית פרטיים. האחרונים מהווים מקור פרנסה רווחי יותר (ממשקי בית פרטיים) בענף זה⁵.

כ-13% מהעובדים הזרים ללא היתר בישראל הועסקו בעבודות במשקי בית פרטיים (בממוצע בשנים 1999-2002)⁶, אולם מאז הגברת האכיפה על העסקת עובדים זרים ללא היתר (מספטמבר 2002) הצטמצם מאוד שיעור העובדים הזרים המועסקים במשקי בית בישראל הן בשל פעילות משטרת ההגירה המרחיקה מהארץ עובדים זרים המועסקים באופן לא חוקי, והן בשל חששות מעסיקים להיקנס בגין העסקה לא חוקית. במקביל לירידה במספר העובדים הזרים, עלה השכר המשולם לעובדי ניקיון (לא רק זרים), שהגיע בדצמבר 2005 ל-40-35 ש"ח לשעת עבודה, שכר כפול בערך משכר המינימום במשק⁷.

Meagher, G. (1997), "Recreating "Domestic Service: Institutional Culture and the Evolution of Paid Household Work", *Feminist Economics*, 3(2) 1-27.

6 עובדים זרים ללא היתר בישראל, אוגון לוחות 1999-2002, מינהל תכנון מחקר וכלכלה, משרד התמ"ת.
7 שכר המינימום עמד על 17.93 ש"ח לשעה, נכון לדצמבר 2005.

כמה נשים מעסיקות עוזרת בית?

כ- 16% מהנשים בישראל מעסיקות עוזרת בית. זהו שיעור נמוך ביחס לשיעורן הגבוה יחסית של הנשים בישראל העובדות בשכר מחוץ לבית.

שיעור העסקת עוזרת בית בישראל דומה לזה שנמצא בארה"ב – בין 14 אחוז ל- 18 אחוז ממסקי הבית בארה"ב העסיקו עובדים חיצוניים לניקוי הבית בשנת 1999¹¹.

ייתכנו מספר סיבות לשיעור הנמוך של העסקת עוזרות בית, ביניהן ניתן למצוא שיקולים מעשיים, כגון: סך הכנסות המשפחה בהתייחס להיקף ההוצאות שכוללות גם תשלום לגן או למטפלת בזמן שהאישה עובדת מחוץ לבית. אך גם שיקולים נורמטיביים, כגון: תחושת חוסר נוחות של האישה לשלם עבור תפקידים שכלולים בהגדרת תפקידה כאשת איש או כאם, או חוסר נוחות לאפשר לאדם "זר" להיכנס למרחב הפרטי של המשפחה.

אנו מעריכים כי שיעור העסקת עוזרות בית ילך ויגדל בעתיד בהתאמה למגמת הגידול הצפויה בהשתתפות נשים בכח העבודה בישראל. מגמה זו עשויה להיות מהירה ומואצת בעתות של צמיחה וגידול במשק, ולקטון במצבים של מיתון והאטה¹². בנייתו היקף ההעסקה של עובדי משק בית בישראל יש להיות ערים להשפעות עונתיות על שעורי ההעסקה, שכן בתקופות החגים הביקוש לעובדי משק בית עולה.

16.4% מהנשים הגרות במשק בית עצמאי בישראל מעסיקות עוזרת בית, ואילו 83.6% אינן מעסיקות עוזרת. שיעור העסקה זה הוא נמוך ביחס לשיעורן הגבוה יחסית של הנשים בישראל העובדות בשכר מחוץ לבית¹³, שכן, ניתן היה לצפות שחלק ניכר יותר מהנשים העובדות תעסקנה עזרה בתשלום על מנת להקל עליהן את מילוי שני התפקידים: התפקיד בשוק העבודה והתפקיד במשפחה.

11) מתוך כלכלה בגרוש, ברברה ארנרייך, 2001.

12) מאפיין מרכזי של עבודה במשק בית הינו ארעיות התעסוקה והניעות הגבוהה. העסקת עובדים אלה רגישה מאד לשינויים במצב הכלכלי במשק.

13) 60.4% מהנשים בגילאי 18-60 השתתפו בכח העבודה בשנת 2000.

מטרות דף מידע זה הן להעריך את היקפי ההעסקה של עוזרות בית בישראל ולהציג את פרופיל הנשים המעסיקות עוזרת במשק הבית בתשלום.

דף מידע זה מתבסס על נתוני סקר תעסוקת נשים של הרשות לתכנון כ"א במשרד העבודה והרווחה לשעבר, שנערך בשנת 2000. אוכלוסיית הסקר כללה נשים בקבוצת הגיל 20-45, וניתן בו ייצוג מתאים לכל תת אוכלוסייה (כגון: נשים ערביות, נשים חרדיות, קבוצות הגיל השונות ועוד). בסקר נערכה אבחנה בין נשים המנהלות משק בית עצמאי לבין נשים המתגוררות עם הורים או עם בני משפחה אחרים. רק נשים המנהלות משק בית עצמאי נשאלו לגבי העסקת עזרה במשק הבית בתשלום.

הנשים נשאלו לגבי העסקת עוזרת בית לצורך סיוע בתחזוקת הבית⁹. על אף הקושי לערוך אבחנה ברורה בין המטלות השונות המוטלות על עוזרת בית, הוחלט למקד את דף המידע בתחום תחזוקת הבית בלבד.

מכיוון שמספר הראיונות עם נשים ערביות שהשיבו שהן מעסיקות עוזרת בית היה נמוך מאוד, רק בתחילת דף המידע יוצגו נתונים על כלל אוכלוסיית הנשים, ובהמשכו הנתונים יתמקדו בנשים המעסיקות עוזרת בית במגזר היהודי בלבד.

הנתונים המוצגים בדף מידע זה אמנם נכונים לשנת 2000, אך אנו מעריכים שמאפייני הנשים המעסיקות עזרה במשק הבית בתשלום לא השתנו, וכמו כן, אין בנמצא מקור נתונים איכותי אחר¹⁰.

9) השאלה שנשאלה בסקר: האם את מעסיקה בשכר אדם שיעזור לך בטיפול במשק הבית כמו עזרה בניקיון, כביסה, גיהוץ, עזרה בבישול וכד' לא כולל טיפול בילדים.

10) הסקר נערך לפני תחילת המיתון במשק הישראלי. סביר להניח כי בעקבות המיתון היקף העסקת עוזרות בית הצטמצם, יחד עם זאת אנו סבורים כי התפלגות המעסיקות והמשתנים המאפיינים אותן נשארו כפי שהיו.

חסרים נתונים על היקף עוזרות הבית בישראל ממקורות אחרים בשל דווח לוקה בחסר, מכיוון שבמקרים רבים מדובר 'בעבודה שחורה' – עבודה שאינה מדווחת. בסקר כ"א, הנתון על מספר עוזרות הבית אינו מהימן בשל דווח חסר; בסקר הוצאות המשפחה, הוצאה על עוזרת בית נכללת בהוצאות כלליות בקובץ הנתונים; בסקר משפחה, שנערך במסגרת התוכנית הבינלאומית למחקרים חברתיים (ISSP), נבדקה חלוקת העבודה בבית בין בני הזוג, אך לא היתה התייחסות לאדם נוסף המבצע את עבודות הבית עבורם.

מאפיינים סוציו-דמוגרפים של נשים יהודיות המעסיקות עוזרת בית

העסקה של עוזרות בית רווחת יותר בקרב נשים מבוגרות, משכילות, ותיקות ותושבות מרכז הארץ. מאפיינים דמוגרפיים אלה יכולים להעיד על השתייכות לקבוצות בעלות מעמד כלכלי איתן, היכולות להרשות לעצמן להעסיק עזרה במשק הבית בתשלום. לעומתן, העסקת עוזרות בית בקרב עולות חדשות, נשים בעלות השכלה נמוכה ותושבות הפריפריה, רווחת פחות, מצב הנובע מהשתייכותן, במקרים רבים, לקבוצות אוכלוסייה מוחלשות, החסרות יכולת כלכלית להעסיק עובדים.

מחקרים מראים כי ככל התפקידים המוטלים על האישה, מהווה סיבה מרכזית להעסקה של עוזרת בית. לפיכך ציפינו למצוא כי שכיחות העסקת עוזרת בית גבוהה יותר בקרב נשים עובדות, נשואות ובעלות מספר ילדים גדול יותר. הנתונים המוצגים להלן אכן תומכים בהשערה זו.

שיעור הנשים החילוניות המעסיקות עזרה בבית בתשלום הוא הגבוה ביותר בהשוואה לקבוצות אחרות (מסורתיות ודתיות). ניתן לשער כי השפעה של עמדות ליברליות ביחס לחלוקת התפקידים המסורתית בין נשים וגברים, ומידת החופש היחסי שהחברה החילונית מאפשרת לנשים בביצוע תפקידן בטיפול במשפחה, מהווה גורם מדרבן להעסקה של עוזרת בית. אולם, בניגוד לצפוי, נמצא שיעור לא מבוטל של נשים חרדיות המעסיקות עוזרת בית. הממצא האחרון מחזק את ההשערה כי צרכי היומיום ויכולות כלכליות מהווים גורמים בעלי משקל בשיקולי ההעסקה.

ההסתייגות בעוזרת בית מאפיינת נשים מבוגרות יחסית - ממוצע גילן עומד על 35.7 שנים, בהשוואה לממוצע הגיל בקרב נשים אשר לא מעסיקות עוזרת בית, שעומד על 33.9 שנים. 74.4% מקרב הנשים המעסיקות עוזרת בית הן בנות 30+.

הנתונים מלמדים כי ככל שעולה רמת ההשכלה של האישה עולה שיעור ההעסקה של עוזרת בית.

נשים המעסיקות עוזרת בית הן בעלות השכלה של 15.1 שנות לימוד בממוצע, 43.3% מהן בעלות +16 שנות לימוד. ממוצע שנות הלימוד בקרב נשים אשר לא מעסיקות עוזרת עומד על 13.5 שנים, 43.5% מהן בעלות 11-12 שנות לימוד.

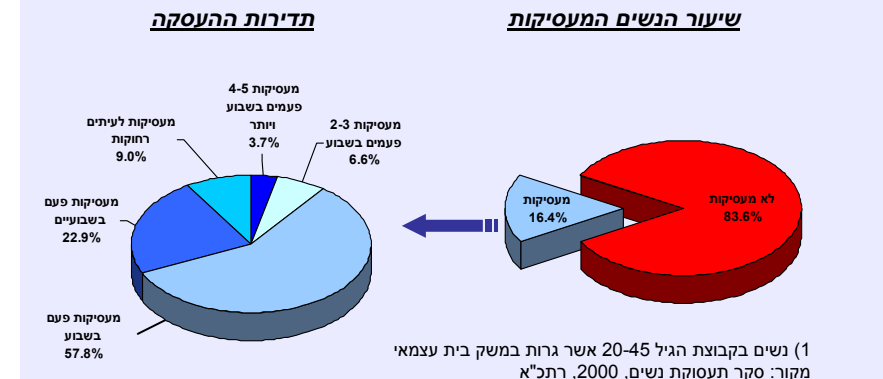
במגזר היהודי, 19.1% מבין הנשים הגרות במשק בית עצמאי מעסיקות עוזרת בית לעומת 4.5% של מהנשים במגזר הערבי. הנתון האחרון עולה בקנה אחד עם שיעור הנמוך של נשים ערביות העובדות בשכר מחוץ לבית.

מאפייני העסקת עוזרת בית

תדירות ההעסקה - מבין הנשים המעסיקות עוזרת בית 22.9% מעסיקות פעם בשבועיים, 57.8% מעסיקות בתדירות של פעם בשבוע, 10.3% מעסיקות בתדירות העולה על פעמיים בשבוע. 9.0% מעסיקות עוזרת לעיתים רחוקות (פחות מפעם בשבועיים).

ממוצע שעות ההעסקה - העוזרת מועסקת 4.4 שעות בממוצע בכל ביקור בבית. ממוצע שעות ההעסקה בקרב נשים המעסיקות עזרה בתשלום מספר פעמים בשבוע עומד על מעט יותר מ-5 שעות בממוצע, ואילו הממוצע בקרב נשים המעסיקות עזרה פעם בשבוע או פחות עומד על כ-4.3 שעות.

שיעור הנשים המעסיקות⁽¹⁾ עוזרת בית ותדירות העסקה

← ההסתייגות בעוזרת בית מאפיינת נשים מבוגרות יחסית - ממוצע גילן עומד על 35.7 שנים,

בהשוואה לממוצע הגיל בקרב נשים אשר לא מעסיקות עוזרת בית, שעומד על 33.9 שנים.

74.4% מקרב הנשים המעסיקות עוזרת בית הן בנות 30+.

← הנתונים מלמדים כי ככל שעולה רמת ההשכלה של האישה עולה שיעור ההעסקה של עוזרת

בית.

נשים המעסיקות עוזרת בית הן בעלות השכלה של 15.1 שנות לימוד בממוצע, 43.3% מהן

בעלות +16 שנות לימוד. ממוצע שנות הלימוד בקרב נשים אשר לא מעסיקות עוזרת עומד

על 13.5 שנים, 43.5% מהן בעלות 11-12 שנות לימוד.

91% מכלל הנשים המעסיקות עוזרת בית הן נשים נשואות. מכאן, שנישואים מהווים גורם בעל משקל בצורך וביכולת להעסיק עוזרת בית, הן בשל הרצון להימנע מעימותים עם בן הזוג על ביצוע עבודות הבית, והן בשל היכולת הכלכלית שמתבססת על הכנסה כפולה.

לנשים המעסיקות עוזרת בית שלושה ילדים בממוצע.

95.5% מכלל הנשים המעסיקות עוזרת בית הן תושבות וותיקות בישראל. מבין כלל העולות החדשות (עולה משנת 1990 ואילך) 4.5% בלבד מעסיקות עוזרות בית.

נראה כי השיעור הנמוך של העולות המעסיקות עוזרות בית נובע מיכולת כלכלית מוגבלת: מצבם הכלכלי של מהגרים שהגיעו למדינה חדשה נמוך בדרך כלל, בהשוואה לאוכלוסייה הוותיקה. אולם יתכן שמימצא זה מושפע גם ממספר ילדים - בעוד ששיעור הפיריון הכולל של נשים יהודיות עומד על 2.6, שיעור הפיריון הכולל בקרב נשים עולות מחבר העמים עומד על 1.6. בנוסף לכך, בקרב העולות רווח דפוס המשפחה הרב-דורית, בה הסבתא – הבנושקה – עוזרת לאם לטפל בילדים, דבר היכול להסביר גם כן את שיעור ההעסקה הנמוך שנמצא בקרב עולות.

65.3% מבין הנשים המעסיקות עוזרות בית חילוניות, שיעור גבוה ביחס לחלקן באוכלוסיית הסקר שעומד על 52.6%. בקרב הנשים המסורתיות, נמצא שיעור נמוך של העסקת עוזרות בית - 12.5% מכלל המעסיקות הן נשים מסורתיות.

12.8% מבין כלל הנשים המעסיקות עוזרות בית הן חרדיות, שיעור דומה לחלקן היחסי בקרב כלל אוכלוסיית הסקר, 11.7%. ממצא זה מפתיע למדי, שכן האוכלוסייה החרדית מצטיירת כאוכלוסייה בעלת גישה מסורתית, המדגישה את תפקידה של עקרת הבית, וכן כאוכלוסייה בעלת יכולת כלכלית נמוכה. נראה כי מספר הילדים ועבודה בשכר מחוץ לבית, הם המשתנים הדומיננטיים, המשפיעים על העסקת עוזרת בית. ואכן נמצא כי 68% מבין הנשים החרדיות המעסיקות עוזרת בית עובדות מחוץ לבית בשכר. כמו כן, לנשים חרדיות המעסיקות עוזרת בית 5.3 ילדים בממוצע, בהשוואה ל- 4.1 ילדים בממוצע לנשים חרדיות שלא מעסיקות.

ציפינו למצוא שיעור העסקה גבוה של עוזרות בית במרכז הארץ, ושיעור נמוך יותר בפריפריה, שכן ניתן להניח כי במרכז הארץ רמת החיים גבוהה יותר. ואכן נמצא כי למעלה מ- 60% מבין הנשים המעסיקות עוזרת בית מתגוררות במחוז תל-אביב והמרכז. שיעור הנשים המעסיקות עוזרת בית בקרב תושבות ערי הפיתוח נמוך - 7.8% מהמעסיקות הן תושבות ערי פתוח, בעוד ששיעור תושבות ערי הפיתוח מבין כלל הנשים המנהלות משק בית עצמאי עמד על 13.1%.

84.4% מכלל הנשים המעסיקות עוזרת בית עובדות בעבודה בשכר, ממצא צפוי בהתאם להנחה כי העסקת העזרה בבית באה לסייע לאשה להתמודד עם "סדר יום כפול". מפתיע היה למצוא כי 13.6% מהמעסיקות עוזרת בית כלל אינן שייכות לכוח העבודה, נראה שבמקרים אלה מדובר במשפחות בעלות יכולת כלכלית גבוהה.

נשים¹ יהודיות המעסיקות עוזרת בית לפי משתנים סוציו-דמוגרפים (באחוזים)

סה"כ	מעסיקות עוזרת בית באופן קבוע ושוטף ²		לא מעסיקות עוזרת בית
	בית	קבוע ושוטף ²	
100%	100%	100%	ותק בארץ
15.0	17.4	(4.5)	עולה מ- 1990
85.0	82.6	95.5	ותיקה
100%	100%	100%	מידת דתיות
11.7	11.5	12.8	חרדית
9.9	10.0	9.5	דתית
25.8	28.7	12.5	מסורתית
52.6	49.9	65.3	חילונית
100%	100%	100%	מחוז מגורים
12.6	12.9	11.4	ירושלים
21.3	22.6	16.4	צפון וחיפה
51.0	48.3	61.4	תל אביב והמרכז
15.1	16.2	10.8	דרום
13.1	14.2	7.8	מזה : יישובי פיתוח
100%	100%	100%	מצב תעסוקתי
71.6	68.9	84.4	עובדת
6.8	7.8	--	מובטלת
21.6	23.3	13.6	אינה בכח העבודה

(1) נשים יהודיות בגילאי 20-45 הגרות במשק בית עצמאי.
 (2) כולל את הנשים המעסיקות עזרה בתדירות של פעם בשבועיים לפחות.
 מקור: סקר תעסוקת נשים, 2000, רתכ"א.

סה"כ	מעסיקות עוזרת בית באופן קבוע ושוטף ²		לא מעסיקות עוזרת בית
	בית	קבוע ושוטף ²	
100%	100%	100%	גיל
34.8	36.9	25.6	20-30
43.1	41.9	48.6	31-40
22.1	21.2	25.8	+41
34.1	33.9	35.7	ממוצע גיל
100%	100%	100%	השכלה
5.3	6.2	--	0-10
40.2	43.5	25.0	11-12
29.5	29.2	30.5	13-15
25.0	21.0	43.3	+16
13.8	13.5	15.1	ממוצע השכלה
100%	100%	100%	מצב משפחתי
84.5	83.1	91.0	נשואה
15.5	16.9	9.0	אחר
100%	100%	100%	מספר ילדים
19.0	20.4	13.1	1
60.3	59.8	62.8	2-3
20.6	19.8	24.1	+4
2.7	2.6	3.0	מספר ילדים ממוצע
100%	100%	100%	גיל הילד הצעיר
27.1	26.9	27.9	0-1
26.0	25.5	28.2	2-4
33.9	34.0	33.6	5-12
9.3	9.5	(8.5)	13-18
3.6	4.1	--	+19

מאפיינים תעסוקתיים של נשים יהודיות עובדות המעסיקות עוזרת בית

נשים בעלות וותק ממושך יותר בעבודה, בעלות משלח יד יוקרתי ואלה העובדות במשרה מלאה או אף ביותר ממשרה מלאה מעסיקות עוזרת בית בשכחות גבוהה יותר.

כצפוי, ככל שעולה רמת השכר, גדל חלקן של המעסיקות עוזרת בית. לפיכך הממצא שגם בעלות שכר נמוך מעסיקות עוזרת בית בשיעור גבוה הוא מפתיע למדי. נתון זה ראוי לבדיקה נפרדת, מעבר לדף המידע הנוכחי.

ממוצע של 3,374 ש"ח לחודש של הנשים שאינן מעסיקות עזרה. מעניין לציין כי 28.3% מהנשים המעסיקות עזרה בתשלום, השתכרו שכר נמוך מהשכר הממוצע שנמצא בסקר, ואשר עמד על 3,613 ש"ח לחודש¹⁴.

נשים יהודיות עובדות¹ המעסיקות עוזרת בית לפי משתנים תעסוקתיים, באחוזים

מעסיקות עוזרת בית באופן קבוע ושוטף ²	לא מעסיקות עוזרת בית	סה"כ	
100%	100%	100%	מעמד בעבודה
90.4	95.0	94.0	שכירה
9.6	5.0	6.0	עצמאית
100%	100%	100%	היקף משרה
27.1	30.6	29.8	חלקית
63.7	63.9	63.9	מלאה
9.2	5.5	6.3	יותר ממלאה
100%	100%	100%	משלחי יד
34.2	14.3	18.5	מקצועות אקדמיים
23.5	22.9	22.9	מקצועות חופשיים ³
(5.1)	2.6	3.1	מנהלים
24.1	31.8	30.2	עובדי פקידות
11.3	20.0	18.2	ע. מכירות, סוכנים וזבנים
--	3.4	3.1	מקצועיים בתעשייה ⁴
--	5.0	4.0	בלתי מקצועיים
100%	100%	100%	וותק במקום העבודה
19.2	28.7	26.7	עד שנתיים
80.8	71.3	73.3	מעל שנתיים
100%	100%	100%	שכר נטו
26.9	62.9	56.5	עד 3500 ש"ח
46.8	30.0	33.0	3501-5500 ₪
26.3	7.1	10.5	+5501 ₪
4,759	3,374	3,613	שכר ממוצע בש"ח

(1) נשים יהודיות בגילאי 20-45 הגרות במשק בית עצמאי (2) כולל את הנשים המעסיקות עזרה בתדירות של פעם בשבועיים לפחות (3) כולל טכניים ודומיהם (4) כולל מקצועיים בבניה, תחבורה ואחרים. מקור: סקר תעסוקת נשים, 2000, רתכ"א.

90.4% מבין הנשים העובדות בשכר, המעסיקות עוזרת בית, הן שכירות. 9.6% מבין הנשים המעסיקות עוזרת בית עצמאיות, שיעור גבוה בהשוואה לחלקן של נשים אלו מבין כלל המועסקות באוכלוסיית הסקר שעומד על 6% בלבד.

63.7% מכלל הנשים העובדות שמעסיקות עוזרת בית עובדות במשרה מלאה. 9.2% מבין הנשים אשר עובדות ביותר ממשרה מלאה מעסיקות עוזרת בית. זהו שיעור גבוה של מעסיקות עזרה יחסית לחלקן של הנשים שעובדות ביותר ממשרה מלאה באוכלוסיית הסקר. נתונים אלו תומכים בהשערה כי נשים רבות מעסיקות עזרה בתשלום כדי לאפשר לחן למלא "סדר יום כפול", בעבודה מחוץ לבית ובמילוי תפקידן במשפחה.

רוב הנשים המעסיקות עוזרת בית עוסקות במשלחי יד בעלי יוקרה גבוהה: 34.2% מהן עוסקות במשלח יד אקדמי, 23.5% במקצועות חופשיים.

נשים בעלות וותק ממושך יותר במקום העבודה מעסיקות עוזרת בית בשיעור גבוה. 80.8% מקרב הנשים המעסיקות עוזרת בית הן בעלות וותק העולה על שנתיים במקום העבודה, לעומת 73.3% מכלל משתתפות הסקר שהן בעלות וותק מעל שנתיים. סביר שתחושה של ביטחון תעסוקתי מהווה אחד מהגורמים המשפיעים על ההחלטה להעסיק עזרה. מה עוד שנראה כי קיים קשר בין וותק בעבודה, גיל, מספר ילדים ורמת שכר, המשפיעים גם הם על השיקול להעסיק עזרה בבית בתשלום.

ככל שעולה רמת השכר, גדל חלקן של המעסיקות עוזרות בית בתוך כל קבוצת שכר, לדוגמה: מבין הנשים המשתכרות מעל 5500 ש"ח לחודש, 44.1% מעסיקות עוזרת בית, בהשוואה ל- 25.1% מעסיקות מבין כלל הנשים המשתכרות 3500 עד 5500 ש"ח. השכר הממוצע של הנשים המעסיקות עוזרת בית עמד על 4,759 ש"ח לחודש, בהשוואה לשכר

(14) בהשוואה ל- 57.6% מהנשים המועסקות שנכללו בסקר, שהשתכרו שכר הנמוך מ- 3,613 ₪ לחודש. כל נתוני השכר הם שכר נטו. השכר הממוצע לנשים בשנת 2000 עמד על 5,399 ש"ח ברוטו לחודש (על-פי סקר הכנסות, למ"ס).